

ŞAHSƏNƏM

CULBARS

(hekayə)

Deyəsən, mən ölürəm... Sahibim tez-tez gedib gəlib məni yoxlayır. Mənimlə danışmasa da hiss edirəm ki, ölümümü gözləyir. Axı mənim hissiyyatım güclüdür...

Sahibim heç kimin eşitmədiyinə əmin olduğu vaxtlarda mənimlə söhbət edirdi həmişə. Adamlar arasında çoxlu işlər var. Biz itlərin isə bircə işi var. Sahibimizi səmimiyyətlə sevib, onu qorumaq...

Sahibim mənə demişdi ki, Çingiz Aytmatov deyilən bir yazıçı var. O romanlarından birində mənim uzaq qohumum olan çoban itindən danışır. Adı xoşuna gəldiyinə görə sahibim məni onun şərəfinə Culbars adlandırır. Mən də çoban iti ola bilərdim. Kəndin yaxınlığındakı çoban binələrindən birində doğulmuşam. Valideyinlərim həmin binəni qoruyurlar. Biz üç qardaş, üç bacı idik. Bəzi çobanlar itləri balalayanda küçükləri küllükdə basdırırlar. Kül iyi azdırdığından ana it balalarının başına gələn heç hiss etmir də.

Amma bacılarımla mən şanslı doğulmuşuq. Bizim doğulduğumuz binənin çobanı insafli adamdır, küçükləri öldürmür heç vaxt, kənd uşaqlarına hədiyyə verir. Yetim qalsaq da sevəcəyimiz sahibimiz, yeməyə sümüyümüz, içməyə yalımız, qorumağa evimiz oldu.

Evin kiçik oğlu məni gətirən gün qonşu

uşaqlar ona nə öyrətdilərsə, qulaqlarımdan yarıpıb məni fırlatdı. Körpə kiçik qulaqlarım dibindən üzüldü, əlində qaldı. Ağrıdan zarımağım məhəl qoymayıb üstəlik quyruğumu da kəsdi. O gecə səhərə kimi ağladım. Atası biləndə oğlunu bərk danladı. Deyəsən, hətta əlindəki ağacla döymək də istədi. Amma şuluq uşaq əldən çıxıb gizlənməyi bacardı...

Qabım gecə-gündüz südlə dolu olurdu. Süddən içə-içə böyüyürdüm. Bir gün sahibim başımı sıgalladı, belə lazım olduğunu dedi və boynuma xalta keçirdi. O gündən gündüzlərim zəncirdə keçdi. Nə qədər dartınsam da, zənciri qıra bilmirdim. Artıq mənə ev də düzəltmişdilər. Gecələrin düşməyini səbirsizliklə gözləyirdim. Gecələr zəncirimi açır, ətri ətrafdakı itləri qışqandıran təzə yalımı içir, bağda atdın-düşürdüm. Qonşu itlər də adamlar kimi məndən qorxurdular. Qonşunun qoca iti idi, deyəsən, onları başa salan. Onları mənimlə dostluq etməyə qoymayan. Eybi yox, qoymur heç qoymasın deyib vecimə də almırdım. Onsuz da təkliyə öyrəşmişdim. Sahibim deyirdi ki, kəndə namım yayılıb. Heç kim qorxusundan bizim həyatın həndəvərindən keçə bilmir. Keçməklərinə icazə verməzdim axı.

Allahın biz itlərə verdiyi hissiyyatla qəlbiqara insanları qaraltısından əvvəl hiss edirdim. Bir gün həyatə çoxlu adamlar gəldi. Ertəsi

gün ondan çox, qərribə işlər oldu. Xeyli stol-stul daşıdılar düzdülər həyətdə. Məni artıq gecələr də zəncirdə saxlayırdılar. Sahibimdən küsmüşdüm. Məni tamam unutmışdu. Düzdü qarma-qarışıqlıq başlayandan qabım dolu ətli sümüklər olurdu, qarnım tox idi. Amma mən azad olmaq istəyirdim. Yenə gecələr kəndi gəzmək, adamlı, itli-pişikli hamını qorxutmaq istəyirdim. Stollar düzülən günün səhərişi gurultu qopdu. İnsanlar buna deyəsən toy deyirlər. Evin ortancıl oğlu evlənirdi. Toya böyükrlə bərabər uşaqlar da gəlmişdilər. Böyükrlərin başı qarışan kimi hamısı qorxa-qorxa yaxınıma gəlir, məni daşlayırdılar. Axı mən onlara heç nə eləməmişdim... Yaxşı ki, bu vurhavur tez qurtardı. Yoxsa olan qalan səbrim də tükənəcək, zəncirimi qoparıb nadinc uşaqları necə lazımdı cəzalandıracaqdım.

Sakitlik düşən gecə sahibim məni zəncirdən azad etdi. Adətim üzrə, əvvəl həyətdə qaçdım. Həyətdən indiyə kimi heç vaxt hiss etmədiyim yasəmən qoxusuna bənzər zərif bir iy gəlirdi. Qırmızı xalatl, qısa saçlı, kənddə gördüyüm qızların heç birinə bənzəməyən bir qadın idi iyin sahibi. İyin sahibini bu həyətdə heç görməmişdim. Ev camaatının "Culbars" qışqırtısını vecimə almadan özümü qadına çatdırdım. Pəncələrimi çiyinə qoydum, gözlərinə baxdım. İlk dəfə idi ki, belə məhəbbətlə baxan gözlər görürdüm. Məndən zərrəcə qorxmamışdı. Hamı donub qalmışdı. Qadınla mən isə bir birimizə baxırdıq. "Sən Culbarssan, tanışlığımıza şad oldum" dedi sevincək. Bu an təzə yalın iyi məni tutdu. Yemək qabıma doğru götürüldüm. O gecədən sonra yeməyimi o qadın verməyə başladı. Sahibim kimi o da hamıdan gizləncə mənimlə söhbət etməyə başladı. Mənə bəzi qadağalar qoyurdu. Mən də hamısına əməl edirdim. Adamlar yemək yeyəndə stola yaxın getməyə qoymurdu. Pəncələrimi çiyinə qoyub gözlərinə baxmağa da qoymurdu. Aşağı əyilir, özü gözlərimə baxırdı. Bir müddət sonra onun bətnində körpənin varlığını hiss etdim.

Sahibim çoxlu tənək şitili basdırmışdı həyətdə. Günlərin bir günü birini çeynədim, dadı xoşuma gəldi. Turşməzə dadı başımın ağrısını götürdü. O birini də, o birini də... Hamısını çeynəyib bitirdim. Səhər sahibim çeynənmiş meynələri görəndə zəncirlə məni talvara bağ-

ladı, gör sən neynəmişən, iki illik əməyimi zay etdin deyə deyə məni bərk döydü. Günahımı başa düşsəm də, adam dilində danışa bilmədiyim üçün bunu ona deyə bilmirdim. O isə döydükcə döyürdü. Gəlin sahibimə yalvarmağa başladı ki: "dayı, bir bax gör necə baxır, vallah, səhvini başa düşüb..." Birtəhər kişini yumşaltdı. O gündən sonra xaltamı gəлиндən başqasının bağlamağına icazə vermirdim. İsti havalar düşəndə mənim yerimi kölgəliyə dəyişirdilər. Belə günlərin birində gəlin harasa getdi. Soyuqlar düşəndə qucağında körpə ilə qayıtdı. Körpə ağlayanda anası onu mənim yanına gətirir, körpə ağlamağını kəsib mənə tamaşa edirdi. Günbəgün uşaq böyüyürdü, mənə sevgi göstərən bir beləcə artmışdı. Uşağın bir yaşına hazırlıq gedirdi evdə. Gəlin uşağını götürüb harasa uzaqlara getmişdi. Ev adamları da gözə dəymirdilər. İsti olduğuna görə mənim yerimi yenə kölgəliyə dəyişmişdilər. Bura, düzdü, sərin idi. Amma qonşunun balaca qızı mənə heç cür rahatlıq vermirdi. Həyətdə adam olmayan kimi gəlib məni daşlayır, hürdürürdü. Əlindən zəncir çeynəyirdim. Bir gün lap həyasızlıq elədi. Dəmir torun o üzündən çubuğu gözümə soxdu. Bu artıq son damla oldu. Güc verməyimlə zəncirin qırılmağı bir oldu. Torun üstündən hoppanıb uşağı haqladım. Yumşaq yanından yapışib qaldırıb yerə çırpıdım. Qışqırtıya əlində balta ilə gələn babasını görcək uşağı buraxıb qaçdım. Həmin gün gecəyarıyadək kəndin bütün çəpərlərini süləndim. Pis bir iş gördüyümün fərqlində idim. Amma Allah şahiddir ki, heç bir günahım yox idi...

Ertəsi gün səhər tezdən qorxa-qorxa evə qayıtdım. Sahibim təzyiqdən qızarmış gözlərlə məni süzdü. "Ay əclaf, məni niyə qonşu yanında diligödək elədin" dedi və sakitcə xaltamı boynuma keçirdi. Qorxduğumun əksinə olaraq məni döymədi. Üç gün dinmədən suyum, yeməyimi verdi. Dünən yeməyimi verəndə mənə uzun-uzadı elə baxdı ki. Sonra o boyda kişi uşaq kimi hönkürüb ağladı. Dünəndən bəri halım yaman qarışib.

Onu deyirdim axı. Deyəsən, mən ölürəm...

QONŞU GƏLİN

(hekayə)

Türk qardaşlarımızın məşhur bir deyimi var: “Həm işimizi, həm eşimizi gənclikdə seçdiyimiz üçün yanlış qərarlar veririk...” Bu fikir mənim üçün də keçərlidir.

Tələbə vaxtı hündür boyuna, ala gözlərinə aşıq olduğum oğlanla təhsilimizi bitirər-bitirməz evləndik. Sevgi gözümüzü boyamışdı. O boya solduqca nələr oldu, nələr... Bu artıq başqa söhbətin mövzudur, o barədə cəsarətim çatsa, başqa vaxt danışacağam.

Evləndikdən sonra onun valideynlərinin evində yaşamağa başladıq. Hər ikimiz 21 yaşında, işsiz, evsiz, həyata dair zərrəcə təsəvvürü olmayan gəncələr idik. Gəlin köçdüyüm kənd doğulub böyüdüyüm kəndlə müqayisədə sanki əlli il geridə qalmışdı. İnsanların yaşayış tərzini, dünyaya baxışı, geyim tərzini mənim böyüyüb tərbiyə aldığı mühitdən çox fərqləndirdi. Əslində həmin kənd rayonun digər kəndləri arasında ad çıxartmışdı. “Şərqli çörək” filmində məşhur bir epizod var. Qonşu kişi kartoçkası tapılan Vaqifi hamı yalançı adlandıranda pəncərədən baxır və deyir: “Uşaqda fərasətə bax, hamını aldadıb”.

Bax bu məsəl həmin kənd camaatının həyata baxışını dəqiqliklə izah edirdi. Kimisə aldadan, min cür fırılacaq işlə məşğul olanlara fərasətli adam kimi baxırdılar. Qoca kişilərlə yeniyetmələr tay-tuş kimi şit zarafatlar edir, kişi müəllimlər dərslər qurtarıb şagirdlər məktəbi tərk edən kimi “sobrazim” edib soyuq havalarda müəllimlər otağında, isti havalarda məktəbin bağında dilləri söz, ayaqları yer tutmayana qədər içirdilər. Məktəbdə təhsilin adı var, özü yox idi. İllərlə universitetə qəbul olan bircə məzunları olmazdı. Məktəblərini mənim təhsil aldığı məktəblə, müəllimlərimlə müqayisə etmək belə insafsızlıq olardı...

Bir sözlə, qohum evi olsa da, başqa rayondan gəlmişdim deyə oralara isinişə bilmirdim. Özümə çoxlu işlər icad edirdim. Nənəmin bir sözü var, deyir: “Elə ki, evə gəlin gəldi, yük yerini dəyişir”.

Qayınanamin yükünü belədən belə, elədən elə daşıyırdım. Arvad evdə heç nəyi yerində tapmırdı. Axırda evdən yorulub zirzəmidə “öz səliqəmi” yaratmaq istəyəndə sakit təbiətli, yüz sözdən birinə reaksiya verməyən qayınatam mənə yerimi göstərdi: “Sən atanın-ananın canı çıx zirzəmidən, bura ilə işin olmasın!” Heç dinc durardım? Qayınatamın öz əlləri ilə düzəltdiyi çaxır balonlarına, samoqon məhsullarına toxunmadan oraları da abıra saldım. Amma ki, evin darvazasından çölə ancaq atam evinə gedəndə çıxırdım.

Uşaqlarım olandan sonra onlar evdə, həyətdə, bağ-baxçada bənd almadılar deyə gəzinti arealını genişləndirdik. Artıq oralara birtəhər də olsa öyrəşməyə başlamışdım. Qonşularla səmimi münasibətlər yaranmışdı. Tanıdıqca evdə qayınanamin, yoldaşımın danışdığına əksinə - çox mehriban və istiqanlı insanlar olduqlarını görürdüm. Çəpər qonşumuz babamın qohumu olan hündürboylu, yaraşlıq, yaşlı bir qadın idi. Yaşına baxmayaraq çox çevik, enerjili olan həmin qadın kənddə ötkəm xarakteri, dava çanağı olmağı ilə məşhur idi. Qayınatam fəxrlə «bu kənddə qonşudan həyasız qadın yoxdu, o belə mənim arvadımdan qorxur» deyərdi.

Qadının üç qızı, bir oğlu var idi. Qızlarının hər üçü gözəllikdə ay parçası idilər, di gəl ki, Allah gözəlliyi verib, insaflarından kəsmişdi. Oğlu dayım ilə qonşu kənddə bir sinifdə oxumuşdu. Fiziki qüsuru gizlətmək üçün daim pencək geyinirdi. Deyəsən, skaliyozdan əziyyət çəkirdi. Savadı kəsad olsa da, pul gücünəmi deyim, tapşırıqları deyim, universitet bitirmişdi. Əmisi həmin universitetdə professor olduğundan, qiymət almaq üçün özünü yormurdu. Məktəbdə direktor müavini idi. Kəndə hamının müəllim deyə hörmətini saxladığı bu fağır, yumşaq adamın evdə anasının, bacılarının yanında sözü keçmirdi. Arvadı isə hüquqsuz kölə idi sanki. Evin gəlini başqa kənddən adlı-sanlı bir ailənin övladı olsa da, geri yanı olmayan yetim kimi əzəzil qayınana əlində dustaq qalmışdı. Azərbaycan xalqının yazılmamış qanunlarına görə, ərə ağ gəlinlikdə getmiş qızın axı ər evindən ancaq ağ kəfənlə cənazəsi çıxıb bilərdi. Üstəlik heç bir təhsili olmayan üç uşaq anasının gedəcək yerimi var idi?!

Baldızlardan biri Bakıda yaşayırdı. Qızlardan ən gözəli də o idi. Düşdüyü mühitmi dəyişmişdi, ya özünü tələyi gətirməmişdi deyə anlayışlı idi, bilmirəm, (yeddi il evli olmuş, övlad sahibi ola bilmədiyi üçün ərini boşamışdı) gəlinə insani münasibəti də ancaq o göstərirdi. Ondan başqa hamı gəlini döyürdü. O evdə iki qonaq olsa, sonda gəlin, mütləq, döyülməli idi. 30-35 yaşlarında qarabuğdayı, arıq, orta boy, özünə qulluq etsə, hətta gözəl sayılacaq istiqanlı qadın idi. Dadlı yeməklər bişirirdi. Mütləq, bişirdiyindən bizə də pay gətirirdi. Aralığa çağırır, qaçaraq payını verib gedərdi. Aralıq dediyim onların bağı ilə bizim bağı ayıran metal tor çəpər idi. Bir-birimizin həyat-bacasını ovuc içi kimi görürdük. Bir saniyə boş dayanmazdı. Əvvəl fikir verməzdim, bir gün diqqətimi çəkdi ki, yataq otağının pəncərəsinə nərdivan söykəyir. Qaynanası hər görəndə nərdivanı bağın ayağına tolazlayır, gəlin geri gətirir. Növbəti döyülmə prosesində gördüm ki, gəlin qaçıb evə girdi, qaynana və iki baldız da arxasınca. Gəlin pəncərədən nərdivanla cəld endi, nərdivanı aşırıb qarğısının hündürlüyü iki metri

aşan süpürgə kollarının arasında gizləndi. Qayınana əvvəl söyüşlə gəlini hədələdi, sonra şirin dilini işə saldı. Bu səhnəyə ürəyim ağrısız da, nə edə bilərdim ki...

Uşaq ağladı, keçdim içəri. O axşam gecə yarıya - baldızlar öz evlərinə gedənə, qayınana yatana kimi yazıq gəlin süpürgə kollarının içində qotur tutdu. Səhər mən yuxudan oyananda «mama, qurvan olom» deyə-deyə qayınanasını qılıqlayırdı. Şok üstündən şok yaşadırdılar bir sözlə. Sanki dünənki söyüşləri eşidən, döyülməkdən qaçmaq üçün səhər üzünə kimi kolların içində gizlənən bu gəlin deyildi. Həmin gün mənə aydın oldu ki, hər kəs layiq olduğu həyatı yaşayır...

Bir haşiyə çıxım. Kəndin camaatı mal-qara saxlayır, dolanışığı təmin etmək üçün süpürgə əkir. Süpürgəni ötən əsrin ortalarında Kutaisi bazarına yolu düşən kənd kişilərindən biri görür (haqqında danışdığım gəlinin qayınatasının atası), əkib becərməyi öyrənir, evinə qayıdanda gizlicə cibində bir ovuc qırmızı toxum gətirir. Beləliklə, süpürgə əkmək kənd camaatının əsas gəlir mənbəyinə çevrilir. Toxumunu toyuq-cücəyə, şaxını mal-qaraya yem olaraq verirdilər. Süpürgəni isə bağlayıb, tikib, satılmaq üçün Gürcüstan, Türkiyə bazarlarına daşıyırdılar. Toxumunu kəndə gətirənin goruna söyə-söyə süpürgəyə ikrahla “qırmızı qızıl” deyirdi kənd camaatı. Əmələ gəlməsi çox uzun və ağır əmək tələb edir. Belə ki, aprel ayında torpağı traktorla şumlayıb toxum səpir, üstündən elə traktorla da tapanladırıdılar. Dalınca sulayır, süpürgə cücərti verən kimi ilk alağını edirdilər. Hər dəfə suvarmazdan əvvəl süpürgə sahəsi alağ edilirdi. Ta qarğıya dönüb adam boyuna çatana kimi. Danışırıdılar ki, kənddə bəzi adamlar süpürgə sahəsinin içində anaşa kolları əkib becərilər. Süpürgə biçilənə qədər kolların arasına kənd cavanlarının romantik görüş yerinə çevrilirdi. Kolların çiçəyi toxum tutur, əvvəl yaşıl, sonra tünd qırmızı rəngə boyanırdı. Toxumlar ağırlaşmış kolların başını əyəndə, təxminən avqust-sentyabr aylarında biçin başlayırdı. Biçin kişi işi sayılırdı. Çünki, oraq nə qədər iti olsa da, qarğını kəsmək güc tələb edirdi. Əri fiziki qüsurlu olduğuna görə süpürgəni qonşu gəlinlə qayınana ikilikdə biçirdilər. Bir də gördün yenə qışqırıq qopdu. Gəlinin əldən iti olmamağını bəhanə edən qayınana gəlini elə kolların içində döyür. Biçin başa çatandan sonra yarpaqlardan təmizləmə, qanaq arıtlama işlərinə başlanırdı. Od sürətli qayınanaya çata bilmədiyinə görə gəlin burda da payını alırdı. Deyilənə görə, babamla qohumluğunun xətrinə qayınana gəlininə mənim görə biləcəyimi düşünərək hələ yaxşı davranmış. Oktyabr ayına, yağışlar başlayana qədər hamı bir-birinə süpürgə işlərində kömək edərdi. Həmin ili yağışlar tez başlamışdı. Yağışların başlayacağını öz qayınanama atamdan öyrəndiyim müşahidələr əsasında əvvəldən demişdim. O da öz növbəsində gedib qonşulara gəlininin “sinoptik”li-

yindən danışmışdı. Qonşular gəlib məndən yağışların haçan kəsəcəyini soruşurdular. Süpürgə topasının üstünü basdırsalar da, məhsul nəmlənirdi. Qonşu gəlin isə yağışın altında öz işində idi. Həm ailədaxili şiddətə, həm də bitməz-tükənməz ağır işlərə onun zəif orqanizminin necə dözməyi məni heyretə gətirirdi. Sən demə...

...Günün birində qayınalarımız - mehriban düşmənlərin xısnlaşdıqlarını gördüm. Qayınanandan soruşsam da, mənə heç nə demədi, çox fikirli idi. Axşamı gözlədim, çünki axşam süfrəsi ətrafında qayınanam adəti üzrə, eşidib-öyrəndiklərini qayınatamın ovcuna qoyurdu. Sən demə, qonşunun gəlini xəstələyib, aparıblar rayon xəstəxanasına. Orda xəstəni Bakıya, “Onkoloji mərkəz”ə aparmağı tövsiyə ediblər. Qayınana: «siz əməliyyat edin, heç nə olmaz deyib». Əməliyyat etdilər. Ginekoloji xəstəlik binəvanın daxilini tamam sarıb-sarmalaymış.

Uşaqılıq orqanlarını çıxartdılar əməliyyatla. Bir neçə gün sonra gəlin ağır əməliyyat keçirməyibmiş kimi eyni qayda ilə ağır işlər görür, adəti üzrə, tək-pik-yumruqla döyülürdü. Gəlin bir gün məni aralığa çağırırdı:

– Qonşu, sən oxumuş adamsan, bilərsən, mənim uşaqılığımı çıxardılar, ancaq yenə sallanır.

– Təcili həkimə get. Gördüm, səni döyürdülər. Tikişlər partlamış ola bilər zərbədən.

– Sənin yanında da lap xəcalətli oldum.

Bədbəxt öz halını düşünür, mənim hər şeyin fərqi olmağıma görə xəcalət çəkirmiş... Bir həftə sonra gəlinin vəziyyəti ağırlaşdı, məcbur qalib xəstəxanaya apardılar. Yeni əməliyyatdan çıxmış xəstənin döyüləndə aldığı zərbələrin təsirindən tikişləri partlamış, bağırsağı uşaqılıq yolundan çıxmış. Qarın boşluğuna infeksiya yayılıb, qanı zəhərlənibmiş. Ən dərəcəli isə, paralel olaraq qaraciyəri serroz imiş. Xəstəliyin biri öldürməyə də, o birisi öldürəcəkmış bədbəxti.

Son günlərində yaxın kəndlərdən birində yaşayan valideynləri, axır ki, xəstə qızlarına baş çəkmək üçün təşrif buyurdular. Gəlin atasından onu öz kəndlərində dəfn etməyi yalvararaq xahiş etmişdi. Binəvanın dirisinə sahib çıxmayan atası vəsiyyətinə də «ayıb deyil, el bizə nə deyər» deyib, qızının son nəfəsində sözlədiklərini heçə saydı...

Yazıq gəlinin ağ gəlinlikdə girdiyi evdən ağ kəfənlə cənəzəsi çıxdı. Cəhənnəmi dirigözlü yaşadığı evin bir neçə addımlığındakı kənd adamlarının “Sarı tərə” adlandırdığı qəbiristanlıqda dəfn olundu...

Sağlığında döyülərkən bircə kərə ana-bacılarının əlindən almadığı arvadının qəbrinin üstündə fağır kişi üç gün ocaq qaladı...

PLAY LIST

(hekayə)

Qadın soyuq qış səhəri başıaçıq, ayağıyalın ləpədyəyəndə dayanmışdı. Dəniz sakit olsa da xırda ləpələr hərdən sahilə hücum çəkir, qadının yalın ayaqlarını isladır, ehmalca geri çəkildilər. Qadın üşümürdü. Yay gününün hərərəti var idi canında. Əlində tutduğu qurumuş çiçəyi qoxlayırdı. Asqırmağa başlayanda ayıldı. “Deyəsən, dəli oluram axı”...

Qəfil titrətmə tutdu. Corablarını, ayaqqabılarını geyindi, gödəkcəsinin papağını qaldırdı. Daha da bərk titrədiyini görüb düz sahildə, beş-on addımlıqda saxladığı maşınına mindi. Maşını işə saldı. Az sonra salonun istisi onu özünə gətirdi. Çoxdan bura gəlməyi xəyal edirdi. Bəlkə də bu günü ömrü boyu xəyal etmişdi. 50 yaşın astanasında ilk dəfə istəyini reallaşdırmışdı. Avtomobilin arxa oturacağına içi dolu çanta, kilim, mütəkkə, ayaq altında içi otlardan dəmlənmiş isti çay dolu termos, saxlama qutusunda atışdırmalıq yemək, meyvələr, butulkada su var idi. Telefonu söndürüb maşının yük yerinə atmışdı. Bir günlük “dəryaya yaxın, dünyadan uzaq” olmaq istəmişdi. Dinləmək üçün xüsusi play-list düzəltdi. Play-listdəki hər mahnının öz xatirəsi var idi. “Gedər bir gün, bu gözəllik, sənə də qalmaz”... Bu mahnını çox sevirdi. Gənclik günlərində ağsaqqal birindən eşitdiyi nəsihət dolu sözlər yadına düşürdü bu mahnını dinləyəndə. Ağsaqqal gözlərini qıyıb, uzaqlara baxaraq demişdi: Bir gün gələcək yaşlanacaqsan, gənclik elə bir qüsurdur ki, öz-özünə aradan çıxır... Gör nə deyirəm, elə yaşa ki, bu günləri xatırlayanda təəssüf etməyəsən.

Bir neçə müddət əvvəl gənclərə bu məsləhəti verməyə başlayanda barmağını dişləmişdi. Demək artıq yaşlandığını qəbul etmişdi.

Mahnı dəyişmişdi. Eyyub Yaqubov yanğılı-yanğılı oxuyurdu: Qəlbimin ağrısını kim bilir? Həsrətin yanğısını kim bilir? Yamanca yorulmuşam mən”... Atası bu mahnını çox sevirdi. Dağ boyda kişini xəstəlik üzüb əldən salıb şam kimi əritmişdi. Həmin günlərdə bu mahnı TV kanallarda, radiolarda gün ərzində dəfələrlə təkrarlanırdı. Ağrılardan bezar olmuş, həkimlərin diaqnozunu şappadan üzünə dedikləri, daima polad kimi möhkəm görünən atası bu mahnını dinləyəndə kövrəlir, dərinə ah çəkirdi, nəşə bir şeyin dalınca göndərirdi yanındakıları. Bəlkə də, təklidə göz yaşını silmək üçün uzaqlaşdırırdı ailə üzvlərini.

“Haydi söyle...” Uşaqlarının atasını xatırlayırdı bu şarkı ilə. İlk dəfə əl-ələ tutduqları gün yanların-

dan keçən bir avtomobildən bu mahnının sədaları gəlmişdi. “Bəlkə bu bizim mahnımız olsun?” demişdi... Bu mahnı hardan düşüb bu listə axı? Dərindən nəfəs alıb, ah çəkdi. Onu həyatından nə qədər silmək istəsən də silə bilməzsən ki...

Mahnını dəyişdi. Emin Sabitoğlunun valsı həzin-həzin səslənməyə başladı. Rəhmətlik əmisi ilə sonuncu videogörüntülü söhbətini təsadüfən telefonun ekran qeydinə almışdı. Sonra bu melodiyani görüntülərin üstünə montaj etmişdi.

İki damla yaş gözünün kənarlarından qulaqlarına doğru süzülürdü. Əmisi ilə son söhbətini xatırladı.

- Min maşına gəl kəndə.

- Baş üstə əmi. Oğlum gəlsin, birlikdə gələcəyik. Hara istəsən ora sürəcəm maşını. Gəzdirəcəm səni.

- Hə qadan alım...

On gün sonra oğlu ilə əmisinin üçgünlük məzarının ayaq ucunda ağlamağa belə təqəti olmadan peşman-peşman bu söhbəti xatırlayırdı.

Boğulmağa başladı. Boğazına doğru nəşə düyümləndi birdən. Dərin nəfəs almaq istədi. Sinəsindən öskürək qopdu. Ciyərləri ağzından çıxacaqmış kimi bərk öskürdü xeyli. Öskürəyin ardınca hönkürdü. Qışqıraraq, illərlə içində yığılmış üsyanını hayqıraraq ağladı, ağladı... Qəfil ağladığı kimi qəfil də sakitləşdi. Gödəkcəsinə soyundu. Maşının arxa oturacağındakı şeyləri qabağa adladıb keçib arxa oturacaqda uzandı. Sonra birdən kondisionerin qazının öldürücü təsirini, dəfələrlə avtomobildə dəm qazından ölənlər barədə oxuduğu xəbərləri xatırladı. Əl atıb motoru söndürdü. Mütəkkəni başının altında rahatladı. Gödəkcəsinə üstünə örtüb düşünməyə başladı. Əlindəki çiçəyi təkrar burnuna tutdu. Bu ətirlə, bu çiçəklə, bu ağaqla ilk tanışlığını xatırladı.

Uzaq məktəb illərində birinci rübün tətildə əlaçı şagirdlərini kənddən Bakıya ekskursiyaya göndərəndə gözlədiyinin əksinə olaraq valideynləri ona da icazə vermişdilər. İlk dəfə müstəqil, ailə üzvləri yanında olmadan səfərə çıxmışdı. Bir həftə boyunca sevimli müəlliməsinin nəzarəti altında Bakının gəzməli, görməli yerlərini gəzmiş, soyuq noyabr günlərində dondurma yemiş, kinoteatrda filmlər izləmiş, rayonun başqa kəndlərindən, qonşu rayondan olan şagirdlərlə, Rusiyadan gəlmiş yaşlıları ilə dostlaşmışdı. Ekskursiyaya gələn rayonlu şagirdləri lal-kar uşaqlar üçün internat məktəbin yataqxanasına yerləşdirmişdilər. Qızlar bir müəllimələri ilə bir mərtəbədə, oğlanlar qrup rəhbəri olan rəqs müəllimi ilə digər mərtəbədə yerləşdirilmişdi. Yeməxanada, istirahət otağında internatın sakinləri ilə birlikdə yemək yeyir, istirahət edirdilər. Bir neçə gündə işarələrlə danışmaq öyrənmişdilər. Internatın oğlanları qızları öz şagird yoldaşları olan oğlanlardan da

qoruyurdular. Rəqs gecəsində qızları salondan qovmuşdular həтта. İçlərində qulaqları eşitməyən, amma danışa bilən bir oğlan var idi. Ermənistanda 1988-ci ildə baş verən zəlzələ onların kəndinə də güclü zərər veribmiş. Həmin an evdə olan oğlan uçqun altında qalıbmış. Sağ-salamat uçqun altından çıxarılsa da qulaqları bir də heç vaxt eşitməyəcəkmiş... Valideyinləri çıxış yolu kimi təhsilini davam etdirməsi üçün Bakıya, bu internat məktəbə göndərmiş, sonra özləri də Ermənistandan qaçqın düşərək Bakıda məskunlaşmışdılar. Oğlan qızlara məktəb yoldaşlarından inciməməyi tövsiyə edirdi. Lal-kar uşaqların dünyasında yalan, riya yoxdur. Onlar qızları qorumaq üçün rəqs gecəsindən qovurlarmış... İllərin bu ucundan baxanda o saflığa, o dürüstlüyə dünyanın necə ehtiyacı olduğunu düşünürdü...

Ekskursiyanın bir günü şagirdləri o vaxtkı 26-lar bağına aparmışdılar. Parka girən kimi incə, yumşaq, fərqli bir rayihə diqqətini cəlb eləmişdi. Müəllim Bakıda Sovet hakimiyyətinin qurulmasında 26 Bakı komissarlarının rolundan, Ağcaqum səhrasında qətlə yetirilməklərindən, Bakıda dəfn edilməklərindən danışır, onunsa fikri ətirin hardan gəlməsində idi. Yanındakı qızlardan birindən «görəsən bu nə qoxudur belə» soruşduğunu müəllim deyəsən eşitdi. Sözünü bitirib əlini uşaqların arxasında ağaca uzatdı.

- Uşaqlar, baxın, bu ağacı görürsünüz? Adı yapon əzgilidir. Buralı deyil. Gətirilmə ağacdır. Amma Bakının havasında özünü yaxşı hiss edir. Bizim meyvə ağacları kimi yazda deyil, noyabr-dekabr aylarında çiçək açır, mayda-iyunda meyvəsi yetişir. Yaxınlaşın, iyləyin. Amma çalışın sındırmayın. Çox gözəl, fərqli ətri var deyib müəllim onun üzünə baxıb gülümsündü.

... Bir tədbirdən sonra dostlarından biri ilə dayanacaqda avtobus gözləyirdilər. Tıxac, siqnal səsləri, donquldanan adamlar... Ətrafda baş verənləri eşitmirmiş kimi söhbət edirdilər. Birdən qadın susdu. Kişi:

- Nə oldu sizə?
- Bu qoxu... Muşmula çiçəkləri...
- Hardadır?
- Dayanacağın arxasında.

Kişi heç nə demədən cəld tərpendi. Boğazına yun şərf dolamış qızın qoluna dəyib ildırım sürəti ilə onu ötdü, ağaca çatdı. Şərfli qız kişinin arxasınca baxdı. Kişi budağı əyib muşmula çiçəyini qopardı. Bir neçə saniyə sonra qadın çiçəyin rayihəsini ciyərlərinə çəkirdi. Söhbətlərinə qaldıqları yerdən davam edirdilər. Söhbəti bu dəfə qadının asqırmağı pozdu.

- İndi nə oldu axı? – kişi soruşdu.
- Allergiya...
- Atın o çiçəkləri!
- Bu gözəlliyi necə atım?

Həmin gün muşmula çiçəyinin ətri onu yeniyetməliyinə qaytarmışdı... Xəyallar içində gözüne yuxu getdi.

Tıqqıltıya gözünü açanda bir anlıq harda olduğunu unutdu. Yuxulu-yuxulu gözünü bir neçə dəfə qapayıb açandan sonra maşının pəncərəsinin döyüldüyünün fərqi vardı. Pəncərəni döyən adamın qorxulu biri olmadığını yəqin edəndən sonra şüşəni endirdi.

- Xanım, təksiniz? Burda nə edirsiniz?

- Dincəlirəm.

- Gün günortadan keçib, getməyiniz məsləhətdir. Hə, balıq var, istəmirsiniz?

- Çay içirsiniz?

- Varınızdı?

- Nərdim də var. Bəlkə, çay içə-icə nərd də ataq?

Tanımadığı yad adamla quma sərdiyi kilimin üstündə oturub yemək yeyib, çay içə içə nərd oynayırdılar.

Kişi dil boğaza qoymadan danışdı. Deyəsən, ilin-günün bu vaxtı, balıq tutmağa gəldiyi bomboş sahilə isti çaya qonaq edən qadının varlığı ona təsir etmişdi.

- Özüm istifadə olan polis kapitanıyam. Ətrafa nəzarət etmək məndə peşə xəstəliyidir. Sizi gələndə gördüm. Ayaqyalın suya girdiyinizi də gördüm. Sonra maşına mindiyinizi, amma xeyli vaxt keçsə də bir hərəkətlilik olmadığını görəndə birdən peçi işlədər, dəm qazından boğularsınız deyər narahat oldum. Ona görə döydüm pəncərəni.

- Həmişə istəmişəm ki, dəniz sahilinə gəlim qış vaxtı. Ayağımı soyunub buz kimi suya girim. Sonra maşında oturub çay içə-icə musiqiyə qulaq asım. Bu gün axır ki, arzumu reallaşdırdım.

- Yəni yer üzündə belə düşünən qadınlar da varmı? Bizim xanıma haqqınızda danışsam deyər ki, kişinin qızdırması var.

- Buyurun! Mars! – qadın saqqıltı ilə nərtdaxtını qapatdı. - Daha hava qaralır. Mən gedim. Sizinlə tanışlığa şad oldum cənab kapitan. Xanıma salam deyən məndən.

- Nə vaxt gəlsəniz mən burdayam. Təqatüdə çıxandan sonra tək əyləncəm burda oturub balıq tutmaqdır. Bu arada, balıqlar sizə hədiyyədir.

Əl sıxıb, neçə ilin tanışını kimi sağollaşdılar.

Qadın telefonu açanda gün boyu heç kimsədən bircə zəng, bircə ismarıcın belə gəlmədiyini görüb rahatlıqla dərindən nəfəs aldı...